

Tartu Linnamuuseumi kogude juurdekasv 2012. aastal

Kaie Jeesser

2012. aasta oli senist kogumistegevust ja -prioriteete analüüsiv ning olemasolevat materjali ülevaatav ja hindav aasta. Seda nii üleriigilise projekti «Muuseumideülese kogumispoliitika väljatöötamine» kui ka muuseumi enda aktiivse näitustegevuse tõttu.

Muuseumi kogud kasvasid lõppenud aastal 2987 museaali võrra (tabel 1). Suur osa sellest seostus suuremate näituste või kogumisprojektidega, mille kaudu on pea kõik muuseumi kogud täiendust saanud ning mida artiklis käsitletakse kõigepealt. Seejärel kirjeldatakse üksikuid artikli autori silmis huvitavamaid esemeid muuseumi kogude kaupa.

TABEL 1. Tartu Linnamuuseumi kogude juurdekasv 2012. aastal

Kogu	Tulme/juurdekasv	Lõppseis 31.12.2012
Ajalooline kogu	431	13 146
Arheoloogiakogu	32	48 242
Arhiivimaterjalide kogu	420	29 789
Audio-videokogu	2	60
Fotokogu	2100	44 745
Kunstikogu	2	1 501
Numismaatikakogu	–	6 836
Kokku	2987	144 319

2012. aastal koostati Tartu Linnamuuseumis kaks mahukat näitust, mis tõid täiendust ka muuseumikogusse. Näituse «Filmilinn Tartu. Pääsukesest tARTuF-Fini» (kuraatorid Silja Paris, Marge Rennit) raames koguti 49 eset,¹ millest väärtuslikemaks võib lugeda OÜ Taara Filmi 1941. aastal kinomehaanik Ernst Treierile kingitud portsigari (TM 3384, joonis 1). Kullatud panustega hõbedast portsigarile on graveeritud mitmete toleaeagsete filmimeeste initsiaalid ja tänusõnad E. Treierile. Muuseum sai portsigari E. Treieri lapselapselt Marko Tihaselt.

E. Treieri tegevust kajastava materjalina laekus muuseumisse peale portsigari kaheksa fotot aastatest 1920–1970 (TMF 1440: 1–8), graafik Villu Toot-

¹ Fotokogusse laekus 39, arhiivimaterjalide kogusse kaheksa, kunstikogusse ja ajaloolisse kogusse kummassegi üks ese.

JÕONIS 1. OÜ Taara Filmi 1941. aastal kinomehaanik Ernst Treierile kingitud portsigar. TM 3384. Foto: Peeter Paasmäe.

si kujundatud auaadress (TM 3419: 7 K) ning 05.04.1941 välja antud käskkiri (TM 3419: Ar), millega E. Treierit premeeriti eeskujuliku töö eest.

Ernst Treier (1902–1983) oli üks Tartu teenekaimaid kinomehaanikuid, kes töötas pea kõigis Tartu kinodes, pikemalt Athenas ja Centralis. Mehaanikutöö kõrval tegutses ta operaatorina ning filmis 1930. aastatel Eesti Kulturfilmi tellimisel ringvaateid.

Filmiteemaga seotud materjalidest võib nimetada Tartu kino Ekraan tegevust kajastavat kroonikaalbumit (TM 3410: 1 Ar), mis sisaldab ürituste fotosid, kutseid, ajaleheväljalõiked ja 1970. aasta tegevusaruannet.

Näitust «Eesti töös on Eesti kuld. Tartu tööstus 1920–1940» (kuraatorid Teesi Kivivare, Aime Kärner ja Eevi Kärda) koostades omandas muuseum Esimese Tartu Kompveki Vabriku J. Kont & Co. metallist kommikarbi (TM 3401), leivavabriku Ceres leivaahjuruumi malmist pörandaplaadi 1930. aastatest (TM 3406: 2), samuti veskimasinate ja metallitööstuse Tarmas 1939. aastal Tartus välja antud obligatsiooni tõendi (TM 3412: 3 Ar) ja teisi arhiivimaterjale.

2012. aastal alustati Eesti muuseumide kogumispoliitika väljatöötamist. Üleestilise projekti raames vaatas oma kogumisprioriteedid üle ka linnamuuseum, arvestades nii olemasolevate ressurssidega kogumistöö korraldamisel kui ka kogutu edasise säilitamise võimalustega. Vaba hoidlapinna puudumise tõttu on muuseum tugevalt piiranud kogumistegevust ja loobunud suurtest kogumisprojektidest. Seetõttu on 2012. aastal laekunud esemete üldarv väiksem kui varasematel aastatel, kuid loodetavasti on kogutud materjal selle võrra valitum.

JOONIS 2. Kummut 19. ja 20. sajandi vahetusest. TM 3371.

Kuna museaalide säilitamine nüüdisaegsete nõuete järgi on töömahukas ja kulukas, on muuseum võtnud suuna kogude kvaliteedi parendamisele. See ei tähenda üksnes kriitilist kogumistööd, vaid ka kogutud materjali korrastamist. Nii kulutas linnamuuseum kogudele mõeldud eelarvest ligi poole museaalide konserveerimiseks. Olulise tööna korrastati 19. sajandi Tartu linnakodaniku püsiekspositsioonis eksponeeritav mööbel.

Iga aasta toob kogumistöös üllatusi. Lõppenud aastal omandas Tartu linnavalitsus pärijateta korteri Supilinnas Herne tänaval, see oli möbleeritud ning vajab tühjendamist ja kapitaalremonti. Vastutustundliku ja kultuuriväärtust hindava peremehena tegi linnavarade osakond muuseumile ettepaneku tutvuda korteri sisustusega. Käivitus kogumisprojekt, mis tõi muuseumisse 516 museali, neist 228 ajaloolisse kogusse, 280 arhiivimaterjalide kogusse, seitse fotokogusse ja ühe kunstikogusse. Kogutud museaalide hulka kuulub sisustus- ja majapidamisesemeid 1920.–1990. aastatest: väärtuslikku mööblit (joonis 2), nõusid, kodutekstiili, rõivaid, tööriistu, samuti dokumente, kirjavahetust, fotosid ja muid isiklike materjale. Kogutud museaalid vajavad põhjalikumat uurimist, kuid on praeguseks konserveeritud, hoiustatud ja esmaste andmetega dokumenteeritud. Kogumistööga olid seotud Kaie Jeaser, Aime Kärner ja Sirje Härmas. Arhiivimaterjalide kogu hoidja Teesi Kivivare aitas rikkalikku arhiivimaterjali vastuvõtuks ette valmistada.

JÕONIS 3. Elektriline lokirullide soojendaja osteti 1970ndate lõpus. TM 3396: 1. Foto: Peeter Paasmäe.

Tartu Linnamuuseumi filiaal Tartu laulupeomuuseum on enda ümber koonandanud sõpruskonna, kelle kaasabil täieneb muuseumikogu laulupeoteemalise materjaliga. Üks suuremaid annetajaid on meeskoor Gaudeamus. 2012. aastal jõudsid muuseumisse koori esinemisriided, kontserdireisidelt saadud suveniirid, fotod kontsertidest ning mitmesugust arhiivimaterjali, samuti 2009. aasta üliõpilaslaulupeo «Gaudeamus» juht ja plakatid.

Kirjeldatud tegevuste kõrval jätkus 2012. aastal tavapärase kogumistegevus. Kõigest sellest juba lähemalt allpool kogude kaupa. Erinevalt teistest alakogudest oli ajaloolise kogu juurdekasv väga suur. Seda mõjutas eespool kirjeldatud Herne tänava projekt, kuid peale selle täienes kogu tänu annetustele. Järgnevalt mõnest põnevamast esemest. Elektriline lokirullide soojendaja (TM 3396: 1 Aj, joonis 3) osteti 1970ndate lõpus ning oli üleandja Aime Kärneri sõnul kasutusel «eelse päevani».

Tartlane Vadim Šamrai leidis Emajõe ääres kalastades Turusilla alt jõe vasakult kaldalt metallpenni läbimõõduga 2,2 cm. Tegemist on Nürnbergi arvestuspenniga 17. sajandi algusest (tõenäoline vermija Hans Schultes III, tegutses 1608–1612), millel on kohati loetamatu tekst: GLVCK KVMBT VON GOT IST WAR².

Tartus Riia t 100 asus Märt ja Anna Pärsimäele kuulunud talurahvakauplus. 1930. aastatel tegutsenud ja 1940. aastal tegevuse lõpetanud poes müügil olnud niidid, nõöbid, tekstiilist detailid jms (TM 3402: 1–19 Aj) jõudsid muuseumisse tänu poemaniku tütre tütrele Inga Meningule.

² Tõlkes «Jumalast tulev õnn on tõeline».

Eesti sõjaväe ratsarügemendi veterinaararsti Aleksander Sundja perele kuulunud esemed (TM 3418: 1–7 Aj) annetas muuseumile tema lapselaps Tiiu Keskpaik. Pere elas aastatel 1894–1940 Tartus. Sõjaväe veterinaararsti ametisse asudes ehitas A. Sundja maja Kasarmu tänavale, mille läheduses asus ratsarügemendi tall. Muuseumile üle antud esemete hulka kuulusid puidust, seest vildiga vooderdatud isevalmistatud hautamiskast, mida kasutati 20. sajandi esimesel poolel toiduvalmistamisel (joonis 4); värvilise tikandiga kaunistatud ja aastatel 1894–1904 kasutatud ristimislinna, millele olid tikitud üleandja isa, vendade ja õe nimed; laste mänguasi, mängutrükkoda «Gutenberg», mille punases kartongkarbis asuvasse komplekti kuulusid alus tähtede hoidmiseks ja teksti ladumiseks, pintsetid, pitsat, värv punases metallkarbis ja karbikete värvialusega.

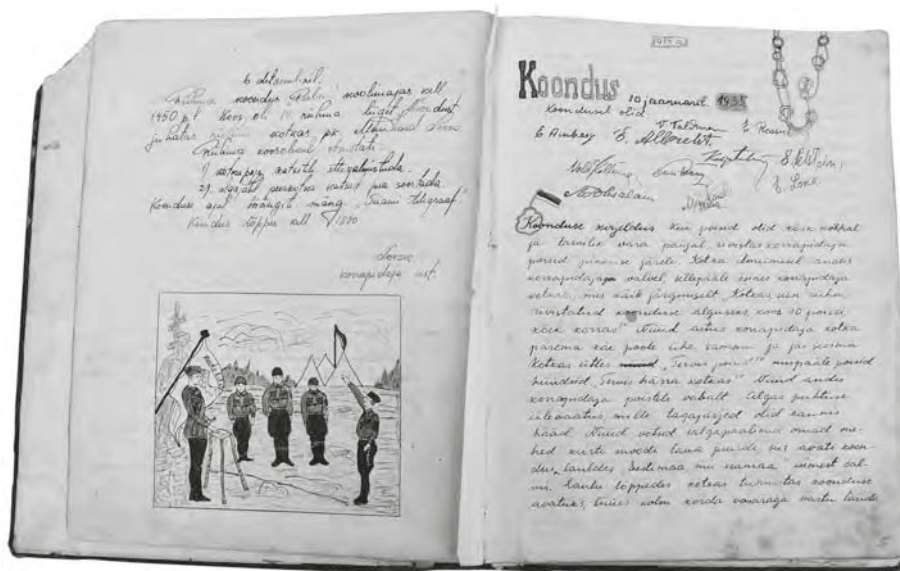

JOONIS 4. 20. sajandi esimesel poolel kasutatud toiduhautamiskast. TM 3418: 1. Foto: Peeter Paasmäe.

Supilinna Selts otsustas muuseumile üle anda Supilinna originaallipu (TM 3420 Aj). Fotograaf Toomas Kalve jutu põhjal sündis lipu idee nõukogude aja lõpul muusik InBoili (Andrus Rootsmäe) juures. Ta kirjeldab lipu sünni nii: «Unistasime juba nõukogude ajal, et võiks korraldada Supilinna päevi. See tundus avangardistliku ideena, midagi sellist ju kuskil ei tehtud. Lipu värvid on helepruun, tumepruun ja naturaalne roheline. Helepruun on Emajõe vesi, hele õlu, kruusateed, küttepuud. Tumepruun on Emajõe vesi, tume õlu, brikett ja pori ning roheline jällegi Emajõe vesi, aiamaad-tillid-petersellid ja lisaks see muu roheline, mis Supilinnas on. Tegelikult peegeldasid kõik need värvid ka Supilinna hoonete koloriiti sel ajal. Nii sai neid värve kambas arutatud.» Esimesteks Supilinna päevadeks, mis toimusid 2002. aasta aprillis, õmmeldi kolm lippu. Hiljem on lipp kingitud kõigile alates 2004. aastast pärjatud Supilinna parimatele majadele, teised soovijad võivad lipu endale seltsi juhatuselt osta.

Arheoloogiakogu täiendanud 32 arheoloogilist leidu kaevamistelt Tartus võeti vastu seoses korralise inventuuri käigus tehtud täpsustustega. Uusi arheoloogilisi leiukoosiid 2012. aastal muuseumikogusse vastu ei võetud.

Arhiivmaterjalide kogu täienes Tartu Riiklikus Kunstiinstituudis õppinud (1946–1951) ja Tartus tegutsenud kunstniku Nikolai Romanoviga seotud do-

Joonis 5. Noorkotkaste rühmapäevik aastatest 1933–1939. TM 3417. Foto: Peeter Paasmäe.

kumentidega aastatest 1944–1953 (TM 3403: 1–12 Ar). Üleantu seas on tema õpinguid ja tegemisi kajastavad eripalgelised dokumendid.

Heino Laansoo annetas muuseumile noorkotkaste rühmapäeviku aastatest 1933–1939 (TM 3417 Ar, joonis 5). Käsikirjaline ja värviliste piltidega illustreeritud noorkotkaste päevik tutvustab rühma koondusi ja üritusi.

Fotokogu on tavapäraselt kõige suurema juurdekasvuga kogu muuseumis. Jätkus Ants Nilsoni fotonegatiivide kollektsiooni kirjeldamine ja vastuvõtmine. Lõppenud aastal kirjeldati ja skaneeriti 2013 negatiivi, mis kajastavad järgmisi laulupidusid ja laulupäevi, sealhulgas rongkäike ja publikut: VI koolinoorte laulu- ja tantsupidu 1987, segakooride laulupäev Põlvas 1988, suur laulupüha Tartus 1989, meeskooride laulupäev Saaremaal 1988, Eesti naiskooride laulupäev Põlvas 1989, laulupäev Haaslavas 1989.

Tartu vene kogukonna tegevusega seotud materjalid ei jõua muuseumisse just tihti, seetõttu on hea meel albumi «Tartu Raudteelaste Klubi isetegevusring» üle. Album kuulus juba arhiivimaterjalide kogu juures mainitud Tartu kunstnikule Nikolai Romanovile. Selle fotodel kajastatakse raudteelaste klubi üritusi ja ettevõtmisi aastatel 1958–1967 (TMF 1433: 1–22).

Tartu Linnamuuseum tänab kõiki annetajaid ja on alati valmis oma kogusid täiendama linnakodanikelt, linnaametnikelt ja endistelt tartlastelt saadud põneva materjaliga.

Increase of the collections of the Tartu City Museum in 2012

2012 was the year when former collecting activity and collecting priorities were analysed and the existing material was inspected and estimated. This was due to both the all-Estonian project “Elaboration of cross-museum collecting policy” and the active exhibition activity of the museum itself.

Above all, material related to exhibitions was collected and instead of active collecting activity, the museals that had been obtained so far were treated for damage. Therefore, the museum spent approximately half of the budget allocated to collections on the conservation of museals. An important part of it was the renovation of the furniture displayed in the permanent exposition of the 19th-Century Tartu Citizen’s Home Museum.

These are the reasons why the total number of new acquisitions in 2012 was smaller than that of the former years. Museum collections were supplemented by 2987 museals. Among artefact collections, the historical collection was supplemented by the greatest number of new acquisitions. The majority of these acquisitions originated from an ownerless flat in Herne Street, Supilinn (Soup town) district, which were transferred into the possession of Tartu municipality. From the furnishings of this flat, 516 museals were deposited in the museum collection, 228 of them in the historical collection.